

Esimene osa

Jahikoerad

KEVAD JA SUVI 1795

*Kõik säras, sest kõik põles. Mis juhtus? Leek kustus;
ja mõlemale jäi pihku vaid tuhk.*

– CARL GUSTAF AV LEOPOLD, 1795 –

1.

SÜGISEST SAAB TALV ja aasta vahetub, talvest välja koorunud kevadel hakatakse sildadevahelises linnas vestma muinasjuttu, sihukest õpetlikku, millega ei pelutata lapsi, vaid täiskasvanud mehi. Kõrvaltänavatel hulkuvat öösiti koletis, ja kui tema teele satuvad teatavat sorti patukotid, käib nende käsi halvasti. Hirmutise väljanägemise kohta on liikvel erinevaid kirjeldusi. Suur on ta küll, selles on kõik ühel meelel, ja inetu, silmnägu polevat tal inimese oma, ja arme täis kiilal kolbal turritavat vaid üksikud juuksetutid. Mõned teavad rohkem ja kinnitavad, et ühe käe asemel on tal mustunud küünis, ja kes selle haardesse satub, selle laul on lauldud. Lummutise päritolu on mähkunud oletuste ja kuulujuttude uttu. Räägitakse, et tema põletaski maha Hornsbergeti lastekodu, kuid jäi ise leekidesse löksu. Põrguväravast polevat teda sisse lastud ja murest murtuna kummitab ta nüüd vanas elukohas. Toime on pandud kuritegu, mida ta on mõistetud heastama. Nüüd pakkuvat koll kaitset eluheidikutele.

Kallakupealne sisehoov pole kainet Frans Gryd ealeski kimbutanud, kuid kui ta on nina täis tõmmanud, komejanditab see temaga pidevalt. Kuidas ta ka ei püüaks jõuda otseteed majaukselt välipeldikusse, ikka eksitatakse ta liikuma mööda mäekülge allapoole, kus saatana kõrvenõgesed otsivad tema

sukkadest auke ja rebenenud kohti, nagu oleks see nende leivatöö. Ta maksab neile kätte alati ühel ja samal viisil: samm tagasi, püksid alla ja särk üles, et nad täis kusta, ja kerigu põrgu see kärbspirinat täis kottpime sitamaja. Joomauim kaitseb teda õhtujaheduse eest. Ta uratab põie tühjendamisel survet lisades. Iga aastaga painab häda järjest sagedamini, kuigi veeviskamine on aina vaevalisem. On tõsiasi, et praegugi on nõgesed märjad tema eelmisest külastusest, aga mis seal ikka teha, temasuguseid on ju jalaga segada. Kui Frans on riista kuivaks raputanud ja püksi tagasi toppinud, seisatab ta hetkeks, et pilguga ümbrust mõõta. Kivist majakökatsitele on aastad juba jälje jätnud ja on raske uskuda, et Maria kandi tulekahjust raadatud mäeveergu raiutud sügavate vundamentidega eluasemetel on turjal kõigest mõnikümmend aastat. Kusagil sügavikus, mäejalamil paiknevate hoonelobudike taga, on Gullfjärdeni laht ja linnasüda oma saare peal keset lahte. Ta soovib, et kogu saar rahameeste paleede raskuse all vetesügavusse vajuks. Seal nad kekutavad päevad läbi, susistavad koduvillases prantsuse keeles tühja-tähja, samal ajal kui tema vaevu jaksab osta veini, mis pealegi on nii hapu, et suunurgad iga lonksu peale krampi tõmbuvad. Ta näeb vaimusilmas, kuidas kobrutavad roiskveed sööstavad murdlainetena ehitud trepikodadesse; otse Mälareni järve tühjendatud roojatünnidest purjetab välja pruun laevastik, mis tuhatnelja hävitab kogu selle toreduse. Kreenis parukates tontlikud vanamoored ahmivad vett kurku; nende kavalerid uluvad nasaalse sopraniga, ise kristall-lühtrite küljes rippudes. Ja kui järele mõelda, siis ei peaks üleujutus sellega piirduma. Tal ei ole midagi selle vastu, kui lained ka mööda seda mäenõlva tükk maad ülespoole rühkivad, et alles tema maja põrandalaudade all pidama jääda, pühkides platsi puhtaks kõikidest päevavarastest, hooradest ja sandilastest. Ta sügav ohe algab rõõmsalt ja lõpeb nukralt, sest unistus on sama ilus kui põgus. Veskid muudkui jahvatavad, tehes põrgulärmi, pidev kägin ja kloppimine kogu aeg. Ometi on see parem kui majadest kostev melu ja igal pool

ringi jooksvad jõnglased, kelle vahel on võimatu vahet teha. Kui hakkad mõnda taga ajama, tarvitseb neil vaid kaduda nurga taha, kui sa enam ei tea, kes on kes. Siis ei jää üle muud kui krabada esimesel käeulatusse jäänud nagamannil kraest kinni ja anda talle vastu lõugu, teistele õpetuseks ja hoiatuseks. Frans saadab kõik põrgusse ja koperdab tagasi tühja kambrisse, sest vanamoor jookseb kusagil ringi, aga kui ta koju jõuab, tuleb talle kindluse mõttes keretäis anda, kuigi mees on tegelikult rõõmus, et saab rahus edasi juua, ilma et keegi näägutaks ning üüri ja elatise pärast salvavaid märkusi teeks.

Ta võtab istet, kiigutab käes pudelit ja veeretab mõtteid möödunud aegadest. Purjus inimese pikatoimelisusega sätib ta sõnu ritta, õigustades iseennast ja kirudes kõiki komistuskive, mida elu ta teele on veeretanud, kusjuures seda mõttetööd on ta teinud juba aastaid, kohusetundlikult nagu pastori poeg koolikatsumisel. Kui Frans hetkeks enesega rahule jääb, rändab ta mõte meeldivamatele radadele: elule sellisena, nagu see võinuks olla, kui teda oleks hinnatud tema teenete järgi, sest küllap jookis ta siis reinveini kristallklaasist, sööks austreid, rosinaid ja vahvleid, endal kaunitar põlvedel. Ja kättemaksuks kõigile neile, kes ta osatuks jätsid, on viimane kui üks tema halvustajatest rattale tõmmatud, ta ihuliikmed ümber rattakodarate põimitud, samal ajal kui tema seda pidusöögist mõnu tundes pealt vaatab.

Koputus uksele. Kurat võtaks seda sissetrügijat, ühestki sellisest ei ole midagi head loota. Ta ei lase rahurikkujal ennast segada, vaid pöördub tagasi oma mõtete juurde. Nüüd lendab jalahoobiga pilbasteks löödud uks piida küljest lahti, majaisandal haaratakse kuklakarvadest kinni ja ta virutatakse trepist alla, ning ainult tänu joomase keha lõtvusele jäävad ta luud-kondid terveks. Tuharatele ja reitele sadavad jalahoobid veeretavad meest edasi, kuni ta otsaesise vastu lävepakku ära lööb ja lõpuks kevadõhtuse vinge tuule kätte märgade nõgeste varju sirakile jääb, oodates vaikselt ja jahmunult, et talle kaela

sadanud õnnetus kaoks sama kärmelt kui tuli, ent paraku kostab majaseinte vahelt plumpsatus, mis on talle sama tuttav kui ta enda hää: korgitakse lahti pudel, millest ta äsja rüüpas. Siin ilmas tuleb paljuga leppida, aga mingi piir peab ikka olema. Tudisevatele jalgadele tõusnud Frans tunneb õhuvoolu, kui pudel juuksekarva kauguselt kõrvast mööda vihiseb ja tema selja taga vastu seinu mürtsatab, maailma julmusega hüvasti jättes. Kohe seejärel rabab kellegi rusikas ta juukseidpidi nii kõvasse haardesse, et jalad alt kaovad, ja ta lohistatakse lageda maa peale, kuhu jäetakse õhku ahmima, öitsele puhkenud verevalumid endast igal hingetõmbel märku andmas. Keegi kõnnib maaslamaja ees edasi-tagasi, kuid hämaras valguses joonistuvad välja vaid keha piirjooned, ettepoole lüügis kael kontvõõra laiade õlgade vahel ning tugevad kummis õlavarred. Frans Gry on õppinud elu jooksul ohtusid haistma ja vaist ütleb talle, et hullem on alles tulemas. Allasurutud raev lõmitab äikesevilvena õhus, sest inimkuju tema ees on rebevil nagu ankrüköis köievabriku pingutite vahel. Paanikas Frans otsib rünnakule põhjust, kuid leiab, et neid on liiga palju, et ühte valida, ning alustab seetõttu leebemast otsast, tingimisele ruumi jättes.

„Ma tean, et seinad on õhukesed, ja mulle öeldakse, et ma norskan nii kõvasti, et maja väriseb ...”

„Ole vait!”

Gry loeb mõttes kokku võlausaldajad, ja valib neist umbropsu ühe.

„Jan Trolösilt Viimase Veeringu kõrtsis võetud võla oleksin ma juba ammu tagasi maksnud, kui asjaolud ei oleks mind eksiteele juhtinud; laenu andmise ajal oli ta maani täis ja ma arvasin, et see on tal meelest läinud.”

„Pea lõuad!”

Hää on sügav, kuid samal ajal kähe, otsekui tuleks see kurgust, mis hästi inimkõne tegemise jaoks ei passi. Alles nüüd meenuvad Gryle kuulnud rahvajutud ja asjad loksuvad paika. Koletis on tulnud ja küüned temasse lõõnud. Frans kuuletub talle.

„Naisel, kellega sa süngi jagad, on varasemast ajast tütar. Lotta Erika. Saab tänavu kolmeteistkümneseks.”

Mees noogutab vastumeelselt.

„Sa katsusid ta linade vahele pääseda. Piiga kriimustas su nägu. Siis viskasid sa ta majast välja.”

Frans Gry lõualuu loksatab jõuetult vastu rinda, kuid viinauim on peast piisavalt lahtunud, et mitte ennast välja vabandama hakata.

„Homme tuleb plika oma toanurka tagasi. Kui sa teda sõrmegagi puudutad, söödan ma selle sigadele.”

Kuju läheneb, kükitab käepikkuse kaugusele, ja Frans Gry puurib pilguga omaenda määrdunud põlve, et see lõust teda õudusunenägudes painama ei hakkaks. Hoop vastu säärt paneb ta õhku ahmima, sest teda nähvanud käsi on kõva kui nui.

„Heameelega teeksin su igaveseks kahjutuks. Murraksin su käed ja jalad. Loobun sellest ainult ühel tingimusel: sa pead pakkuma tüdrukule toitu ja peavarju. Ja andma pühadeks rahatüki, mis jääb ainuüksi temale. Nagu oleks ta sinu oma laps. Nagu tahaksid sa talle kõige paremat. Ainuüksi tänu temale lahkud sa siit omal jõul. Tüdrukul on lihtne mind leida. Kui mu kõrvu jõuab midagi muud, trehvame uuesti. Võtab su mõistus seda?”

„Aga ma ...”

„Leivaameteid on priipärast, kuigi need on seda sorti, mille jaoks sina ennast liiga heaks pead. Toormalmi kaalule tassimine. Sitavedu lautadest. Sõnnikuhunnikute ümberpööramine. Tublil mehel on käed alati tööd täis. Kunagi olid ka sina midagi muud kui kasutu inimesetükk.”

Kuuldud sõnad toovad meelde midagi sellist, mis kustutab alkoholiuima viimase sädeme. Frans Gry lehitseb mälestustes, otsides mäluauku, kuhu kõik sobiks: hää, võimas kere. Frank istub suud paotamata ja koletis tõuseb püsti, keerab kannapealt minekule, vantsides majade vahelt Polhemi lüüsi poole viiva tee suunas. Gry hoiab hinge kinni, kuni ta on jälle üksinda,

ja siis jõuavad mõtete tühiruumist temani otsitud pildid, nagu ja nimi.

„Cardell? Mickel Cardell! Sina olid Ingeborgil, mina Alexandri peal! Olime Kråkskäri saare kõrval ankrus, kui Stedingk³ tuld andis ja prints Nassau⁴ vastas oma parimaga. Ma nägin, kuidas sa põlesid ja vette vajusid.”

Kutsumata külalise kuju hakkab selgemalt välja joonistuma ning Frans kortsutab laupa, otsekui kolpa sõnakuulmisele sundides, ja teeb vastikust väljendava grimassi, kui mälestused talle lõpuks relvad kätte annavad.

„Öeldakse, et sa olid kohal, kui Hornsberget põles. Räägitakse, et see oli sinu möödalask. Sind kutsutakse lastetapjaks.”

Harva on ta mõtted olnud nii selged. Vihkamine ja alandus kukutavad järeldused talle otse sülele.

„Sa oled siin oma südametunnistuse, mitte Lotta pärast, igavene ennasttäis pasapea.”

Frans on jalule saanud ja koperdab paar sammu Cardelli suunas, tõstes hääle korisevaks karjumiseks.

„Muidugi saab plika mult peatoiduse, kuid see ei ava hauakääpaid, et väiksekeseid taas päevavalgusse pääseksid. Kas sa arvad, et oled minust parem, Cardell? Ega ole küll. Sa oled hullem. Halvem! Sinu kõrval olen ma pühak. Minu kätel ei ole verd.”

Öeldud sõnad ajavad mehele endalegi hirmu naha vahele, nii et ta kiirustab üle siseõue lävele ja sealt edasi trepist üles, ohhetades murelikult lõhutud kambriukse juures, mis enam

---

³ Victor von Stedingk (1751–1823), Rootsi vabahärra ja mereväelane, üks Rootsi laevastikujuhte 1790. a teises Svensksundi (Ruotsinsalmi) lahingus. (*Toimetaja märkus.*)

⁴ Karl Nassau-Siegen (Charles Henri Nicolas Otton, prints Nassau-Siegen; 1745–1808), rahvusvaheline seikleja, kontradmiralina Venemaa teenistuses, võitis esimese Svensksundi lahingu, kuid kaotas teise. (*Toimetaja märkus.*)

kaitset ei paku. Kui Frans jälle üksinda oma toas on, istub ta põrandale ja toetab selja tugevalt vastu seina, hakates suurematest paladest tervikpilti kokku sobitama, ise värisedes kord kergendusest, kord hirmust, kord võidurõõmust.

Nägemisulatusest välja jõudnud Cardell on seisatanud nurga taga, oodates hingamise rahunemist. Ta oleks soovinud kuuldeulatusest välja jõuda, aga õnnetuseks rabab iga sõna teda nagu piitsalööök. Ta konutab seal pikka aega, otsides lohutust mõttest, et on vähemalt aidanud Lotta Erika nimelisel tüdrukul paremale järjele saada. Too pole küll tüdruk, keda tema otsib, aga asjaks seegi. Oma otsirännakutel näeb ta tihti eksiteele sattunud väikesi hädasolijaid ja läheb neile appi, kui ta hammas asjale peale hakkab. Mõnikord pakuvad nad talle vastutasuks oma abi. Tänavatüdrukuid on palju, nad kuulevad paremini, neil on teravamad silmad. Kuna nad ei ole kellelegi ohuks, pääsevad nad vaevata kohtadesse, kuhu tema oma jalga tõsta ei tohi.

2.

KUI CARDELLI KAMBRI uksele koputatakse, pilgutab ta uneliiva silmadest ja ajab end väljahingamisest tekkinud udupilves klappvoodilt püsti. Ta raputab külma kehast, keerab ukse lukust lahti ja näeb enda ees rätikusse mähitud kahvatut nägu. Üks paljust, kellele ta on oma rusikaid laenanud mingite arusaamatuste klaarimisel, mida ta nüüd enam meenutada ei suuda. Tüdruk teeb kniksu ja langetab pilgu, varjates oma tänu häbelikkuse loori taha. Cardellile on selgeks saanud, et sihukesed piigad vaatavad talle näkku vaid ühe korra ega tee seda hiljem kunagi. Osaliselt teevad nad seda viisakusest, kuid Cardelli arvates on pärispõhjuseks ikkagi tema kõrbenud välimus.

„Mälareni rahvas on Klara järve ääres tagasi. Nende lõkete suitsud on näha. Mickel palus mul sellel silma peal hoida, kui ta nüüd mäletab.”

Tüdruku nimi ei tule Cardellile meelde, kuid ta saab aru, millest jutt käib. Piiga on teenistuses ühe Ryssgårdeni kaupmehe juures, kellele varemalt meeldis palgapäevadel rehken dustes enda kasuks eksida, et siis tüdrukule lohutuseks oma voodisooja pakkuda. Cardell noogutab talle.

„Ole sa tänatud.”

Tüdruk teeb uuesti kniksu, sest on õppinud, et alandlikkusest on kasu igas olukorras.

„Muidu on sul kõik hästi? Oled sa juba midagi hamba alla saanud?”

Mees on tänulik, kui tüdruk noogutab, sest leivanõusse jäänud kannikas on kivikõva, pannes proovile isegi säärase söömapoolisega harjunud hambad, ja seda oleks häbi külalisele pakkuda. Käck noogutab kohmakalt ning kolmandat korda kniksu tehes jätab piiga jumalaga ja kaob kiiresti hääletul sammul. Cardell jätab leiba, lõualuudele armu andmata, ja tõmbab siis õlgadele mantli, mille ta on hiljuti pahupidi pööranud, et ka selle sisepool vahepeal kõvemat vatti saaks. Künarnukkide kohal on kangas läbi kulunud. Cardell uratab pahaselt, kui ta ülerõiva ettevaatlikult selga tõmbab, et puurusikas villakiudusid laiali ei rebiks. Oleksid nad vasaku käsivarre kõrgemalt maha nüsinud, kulutaks ta rõivatükki vaid ühelt poolt.

Mälaren on jää painest vabanenud. Sulamisveest tulvil Strömmen on kui vihane muskel, mis pigistab enda ees valgeid jäälahmakaid, millest mõned on nii pirakad, et kiiluvad end Norrbro silla sammaste vahele kinni. Takistuse taha kogunev jää kerkib siis kivisilla taustal valendavaks valliks. Jõud kasvab nagu viha enne lööki, muutudes oma raskuses üha ähvardavamaks, ja inimesed, kes on söandanud sillale tulla, kiirustavad maakamarale tagasi, sest kui nad ise ei mäleta kevadist tulvavett, mis viis sillatalad endaga kaasa viisteist aastat tagasi, leidub alati neid, kes sellest heameelega räägivad. Siis murdub raksatusega alumise jäälaama selg ja jää pääseb silla all mürinal liikuma, saades vabad käed Saltsjönile ankurdatud laevade räsimiseks.

Cardell tõttab üle silla, möödub Punastest Aitadest, kus ainult külm suudab rahva nii tarmukalt tunglema panna. Kevad on tulekul ja pimedus tõmbab saba jalge vahele, nüüd tuleb luuda viibutada ja valmistuda parimal võimalikul moel saabuvaks kauplemishooajaks. Ahtalt vette tungiva neemenina juures läheb üle Klara järve sild, mis on küll Strömmeni sillast pikem ja kipakam, kuid kose eest paremini kaitstud. Cardell

hoiab igaks juhuks tervet kätt käsipuuks pingutatud nööri ja tõdeb ümbrust uurides, et piigal oli õigus: järve mõrrasulased on lõpuks pärale jõudnud ja paadid kaldale vedanud. Nende laagrist tõuseb suitsu.

Piki laheranda kulgev tee ei paku jalale kindlat tuge. Salakaval külmunud maa võib kontsade all igal hetkel praguneda ja saapa külma savisse uputada, jää on pesadest välja tõuganud veerkivid, mida ei saa usaldada. Cardell lonkab vandesõnu pildudes ebaühtlases rütmis edasi. Ta jõuab kalurite laagrisse ilma hullemate vahejuhtumiteta. Võrgud on pingutatud rividena maasse taotud vabede vahele ning nendega tegelevad naised ja lapsed paikavad nööriaga võrgusilmadesse tekkinud auke. Mehed on ametis oma paatide juures, olles süvenenud kõiksugu toimingutesse, mille peale Cardelli mõistus ei hakka. Kohmetuna ja nähtamatuna tardub ta paigale, kuni kohtab kellegi pilku ja seab sammud takseerija suunas. Takuse juuksepahmakaga habemik istub järil õngekonksude rivi ees ja Cardell ei oska öelda, kas on tahm vanamehe valged juuksed ära määrinud või on tumedad juuksekarvad segamini hallidega. Kahtlemata on mees pandud tulevalvuriks oma kõrge ea tõttu. Cardell tunneb, kuidas üks vidukil silm tema välimust mõõdab, pannes tähele ta kroonusaapaid ja valget vööd pealiskuu all ning peatudes pikemalt tulest näritud näol. Ta kõhatab kohmetult.

„Kala ikka tuleb?”

Mees kehitab õlgu, andmata selget vastust, ja nookab Cardelli vöökoha suunas.

„Kas tubakat on?”

Hääl on hele nagu naisterahval, ent vanamehelikult õrn ja habras, otsekui oleks talt röövitud kopsude jõud, jättes sõnaseadmiseks alles vaid madala suuõone. Cardelli vööl rippuv tubakakott räägib enda eest ning ta nööriib selle lahti ja ulatab vanamehele. Taat kasutab närimistubaka tomбу lõikamiseks väikest väitsa, mis ilmub ta pihku nii kähku, nagu oleks see seal juba ootevalmis olnud, ning hakkab siis närima, sülitades, kui sahv t põsekoopa

üle ujutab. Kõrvalt lameda kivi leidnud Cardell laseb end sellele poolistukile teadmises, et nüüd on lunaraha tasutud ja tal jääb üle vaid oodata. Mees närib pikka aega, enne kui rahule jääb.

„Niisiis?”

„Ma otsin kedagi, ja olen seda teinud eelmisest talvest saati. Olen Kungsholmeni rahvaga rääkinud, aga siin Klara järve ääres lõpevad kõik jäljed. Ma olin pikka aega tõvevoodis ega jõudnud teie jutule enne järve jäätumist. Sestsaadik olen ma oodanud järverahva tagasitulekut.”

Taat noogutab lühidalt, nagu ei oleks öeldu talle uudiseks, kuid jääb vastuse võlgu. Cardellil ei jää muud üle kui edasi lasta.

„Tüdrukul on heledad juuksed ja ta ihukatted olid määratud läinud sügisel Hornsbergetil valla pääsenud suurpõlengu tahmast. Anna Stina on tema nimi.”

Vanamees sülitab ja kõhib kõri puhtaks.

„Ma olen vanaks elanud. Kurat teab, kuidas. Järv võttis mu isa ja palavik ema, ja oleksime me kõik olnud ühe aasta lapsed, oleksin mina nad mõlemad üle elanud. Aga nüüd ei kõlba ma enam muuks kui söevahiks. Mõtete veeretamiseks on mul aega piisavalt ja jääb veel ülegi.”

Esimest korda pöördub mees näoga Cardelli poole, avades seni varjus olnud silma, mille mustas teras on näha valge täpp nagu marmorkuul augu põhjas.

„Mu vigases silmas on täpp, mis kasvab üha suuremaks. See on sihuke must. Kui ma vaatan mõlema silmaga, näen seda justkui puude ja inimeste keskel, lainetel ja purjedel. Ma arvan, et see on surmavari ise. Ta tuleb mulle iga päevaga lähemale. Ma mõtlen tema peale ühtelugu. Ta tuleb kõigi juurde, ja kunagi pole hea teada, millal see juhtub.”

Vanamees viipab lõuaga võrku lappivate laste suunas.

„Ei suurtel ega väikestel. Üks samm valele poole reelingut, ja ongi kõik läbi. Vähemalt osa meist peab tema ootamist nii loomulikuks, nagu oleks tegemist võõrsilt saabuva reisimehega, kelle jaoks olgu laud kaetud ja kolle soojas. Mina ise ei pelga

rohkem, kui asja juurde kuulub. Aga ei ole hea teada, mis ees ootab. Järvel ei kutsuta kirikukelladega jumalateenistusele ja evangeeliumi ei ole ma kuulnud pikka aega, ent omal ajal olen ma surnutest piisavalt halba rääkinud, et mulle selgeks saaks: keegi ei tohi oma võlgu kalmumajja kaasa võtta. Olen sageli mõelnud, et peaksin midagi ette võtma, kuni veel on aega. Tahaksin kõik asjad õigeaks ajada.”

Kaitseks järvelt puhuva tugeva tuule vastu mässib mees teki ümber õlgade.

„Ma võin vaimusilma ette manada mitmeid põhjuseid, miks mees tüdrukut otsib. Kõik ei ole head.”

Pähe tulvav veri paneb Cardelli näo kipitama.

„Ma ei taha talle halba.”

Cardell tunneb, kuidas süda peksleb, kurk kokku nõõritakse ja silme ees läheb mustaks. Ta kahmab rusikaga märga lund, mida üha kahanevatest hangedest veel saada on, et sellega otsaesist ja kaela jahutada. Alles siis, kui ta tunneb, et hingamine on aeglustunud ja häääl jälle kannab, pöördub ta ringi, et taas kohata pilku, mis on kogu aeg temal püsinud.

„Kui oled võlgnik, siis ei ole sa ainuke.”

Vanamees istub mõnda aega vaikselt, enne kui põgusalt noogutab ja endise asendi sisse võtab.

„Küllap ma seda tüdrukut ikka mäletan. Soovin, et oleksin saanud teda tollal aidata, aga see polnud minu võimuses. Mind näris see küll, aga ma ei võinud teistmoodi talitada. Meil on piisavalt suid toita ja väga harva rohkem toidupoolist, kui hinge seeshoidmiseks tarvis. Igaüks peab oma panuse andma, muidu ei vea me välja. Varsti ei ole minust enam mingit kasu, ja siis lähen ma parema meelega järve kui jään teistele koormaks. Ometi olen ma sinu tuleku üle rõõmus, oma südametunnistuse pärast. Võib-olla saan seda tüdrukut nüüd siiski aidata.”

Äranäritud tubakapussi viimased helbed lendavad suust välja koos vanamehe järgmise süljelärtsuga. Cardell ulatab talle veel kord tubakakoti.

„See oli päev pärast tulekahju. Öö läbi helistati linnas kellasid, me nägime maa pool leekide kuma, aga mandriinimeste mured ei lähe meile korda. Kui hommik kätte jõudis ja suits hajuma hakkas, istus ta seal eemal rannas, täpselt sellisena, nagu sa mainisid. Heledate juuste ja tahmaste riietega.”

Vanamees noogutab saja sülla kaugusel ähmaselt paistva paju suunas, mille latv on paindunud veepiirile.

„Ta istus surmvaikselt ja liikumatult. Kui teda seal ka järgimisel hommikul nähti, käisid mõned lapsed küsimas, mis tal viga on, kuid tüdruk ei vastanud ega kergitanud kulmugi. Pärast seda jätsime ta rahule ega maininud teda kordagi, panime vaid rauda padja alla, sest ei ole hea teada, mis vaevab inimest, kes teisi enam ei näe, ja sellisest on kõige targem eemale hoida. Aga ma olin enda maha toetanud sealsamas, kus ma praegu istun, ja nägin teda kolm päeva rannas sõnatuna istumas, ilma et ta oleks sõrmegi liigutanud. Ta näol oli kaks valget triipu. Tahmasel näol oli nii ohtralt pisaraid voolanud, et jäljed olid siamaani näha.”

„Ja siis?”

„Kolmanda päeva pärastlõunal tuli üks poiss. Ta rääkis tüdrukuga, istus tema kõrvale. Nägin teda tulemas, nägin, kuidas ta ennast üleval pidas, ja arvasin, et küllap ta tunneb seda tüdrukut. Ma ei tea, kas tüdruk talle ka vastuseks mõne sõna poetas. Poiss võttis tal käest kinni ja sai ta jalule. Oli selge päev. Ta talutas tüdruku üle silla. Teisel pool silda kaotas ma nad silmist, kuid minekusuunas ei saanud ma eksida.”

Ta osutab sildadevahelisele linnale oma saarel, mis siit vaadates näeb välja üsna haletsusväärne, olles jäänud tormijooksu alustanud teravaservaliste jäälahmakate piiramisrõngasse, millest vaid uppujate käsi meenutavad kirikutornid välja paistavad.

„Nüüd tead sina sama palju kui mina. Jäta mind nüüd sütt valvama. See on sama tähtis amet nagu iga muugi. Aga sinust on näha, et sa tead seda paljudest paremini.”